

**TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI TOIFALARGA AJRATISH.
SOLIQ REJIMLARINING XALQARO TAJRIBASI.**

Sevinchova Maftuna Ismatullayevna.

Bank moliya akademiyasi, Magistr

***Annotatsiya:** Mazkur tezis ishi tadbirkorlik subyektlarini turli toifalarga ajratishning asosiy mezonlari va soliq rejimlarining xalqaro tajribasi haqida batafsil tahlil qiladi. Tadbirkorlik faoliyatining turli shakllari va hajmi, ularning iqtisodiyotdagi roli, shuningdek, turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan soliq tizimlari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tahlil shuningdek, soliq yuklamasining optimallashtirilishi, soliq imtiyozlari va rag'batlantirish choralari, shaffof soliq siyosati va elektron soliq tizimlarining joriy etilishi kabi zamonaviy yondashuvlar ustida ham to'xtaladi. Ishda turli mamlakatlardagi soliq siyosatining samaradorligi va tadbirkorlik muhitiga ta'siri tahlil qilinadi, shuningdek, soliq tizimlarining global iqtisodiyotdagi integratsiya jarayonlariga moslashuvchanligi baholanadi. Natijada, tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish va soliq rejimlarining xalqaro tajribasi orqali iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash yo'llari taklif etiladi.*

***Kalit so'zlar:** Tadbirkorlik subyektlari, soliq rejimlari, xalqaro tajriba, soliq siyosati, iqtisodiyot, soliq imtiyozlari, elektron soliq tizimlari, samardorlik, barqaror rivojlanish, global iqtisodiy integratsiya.*

Zamonaviy iqtisodiyotda tadbirkorlik subyektlarining turli toifalarga ajratilishi va soliq rejimlarining xalqaro tajribasi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu ikki aspekt bir-biriga chambarchas bog'liq bo'lib, ulardan samarali foydalanish orqali davlatlar iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, shu bilan birga adolatli va samarali soliq tizimini yaratishi mumkin.

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratishning asoslari:

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish, ularning faoliyat turlari, hajmi, daromad darajalari va boshqa ko'plab mezonlar asosida amalga oshiriladi. Masalan, mikro, kichik, o'rta va yirik korxonalar soliq solishda turli imtiyozlar va majburiyatlarga ega bo'lishi mumkin. Bu yondashuv tadbirkorlik muhitini yaxshilashga va kichik hamda o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratishning asosiy maqsadi - har xil turdagi bizneslar uchun eng qulay va samarali soliq muhitini yaratishdir. Bu jarayon quyidagi mezonlar asosida amalga oshiriladi:

Daromad darajasi: Subyektlarning yillik daromadi asosida soliq stavkalari belgilanadi.

Xodimlar soni: Subyektlar xodimlar soniga qarab mikro, kichik, o'rta va yirik bizneslarga ajratiladi.

Faoliyat turi: Turli sohalarda faoliyat yurituvchi subyektlar uchun maxsus soliq rejimlari joriy etilishi mumkin.

Moliyaviy ko'rsatkichlar: Aktivlar hajmi, sof foyda va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlar.

Soliq Rejimlarining Xalqaro Tajribasi

Dunyo bo'ylab turli mamlakatlar soliq siyosatida turli yondashuvlarni qo'llaydi. Ayrim davlatlar progressiv soliq stavkalari, boshqalar esa proporsional yoki regressiv soliq tizimlarini afzal ko'rishadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, soliq tizimining shaffofligi, oddiyliги va adolatliligi iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Dunyoning turli burchaklarida soliq siyosatining xilma-xilligi tadbirkorlik muhitiga turlicha ta'sir ko'rsatadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, soliq siyosatining muvaffaqiyati quyidagi omillarga bog'liq:

Shaffoflik va oddiylik: Soliq tizimining tushunarli va oddiy bo'lishi soliq to'lovchilarning soliq qonunchiligiga rioya qilish ehtimolini oshiradi.

Adolatli soliq yuki taqsimlanishi: Daromad darajasiga qarab soliq stavkalarining progressiv yoki proporsional taqsimlanishi adolatli hisoblanadi.

Soliq imtiyozlari va rag'batlantirish choralari: Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va rag'batlantirish choralari muhim

ahamiyat kasb etadi.

Elektron soliq tizimlarining joriy etilishi: Soliq to'lovlarini oson va qulay amalga oshirish imkonini beradi, bu esa soliq to'lovchilarning soliq tizimiga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Soliq siyosatining samardorligi va tadbirkorlik muhitiga ta'siri

Soliq siyosatining samardorligi tadbirkorlik muhitiga, investitsiya jalb qilish qobiliyatiga va iqtisodiyotning umumiy barqarorligiga bevosita ta'sir qiladi. Soliq yuklamasining adolatli taqsimlanishi va soliq imtiyozlari tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishi, shu bilan birga davlat byudjetiga tushumlar hajmini oshirishi mumkin. Soliq siyosatining samardorligi iqtisodiyotning umumiy holatiga, shu jumladan tadbirkorlik muhitining rivojlanishiga ta'sir qiladi. Samarali soliq siyosati quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Investitsiya jalb qilish: Soliq imtiyozlari va past soliq stavkalari orqali chet el investitsiyalarini jalb qilish.

Innovatsiya va texnologik taraqqiyotni rag'batlantirish: Tadqiqot va ishlanmalarga qo'yiladigan soliqlarni kamaytirish orqali innovatsiya faoliyatini qo'llab-quvvatlash.

Iqtisodiy o'sishni ta'minlash: Adolatli va samarali soliq siyosati orqali iqtisodiy barqarorlik va o'sishni rag'batlantirish.

Xulosa va takliflar

Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish va soliq rejimlarining xalqaro tajribasi tahlili iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omillardir. Davlatlar uchun tavsiya etiladigan asosiy yondashuvlar quyidagilardan iborat: soliq tizimini soddalashtirish, soliq yuklamasini adolatli taqsimlash, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash uchun imtiyozlar yaratish, shuningdek, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish orqali soliq to'lovchilarga qulayliklar yaratish. Bu yondashuvlar orqali davlatlar iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, investitsiyalarni jalb etishi va tadbirkorlik muhitini yaxshilashi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Po'latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.
2. Khurshid Gafurov. (2021). Economic Performance of Kazakhstan and Uzbekistan Since Independence: Impacts of Selected Economic Policies and Institutions. Conference paper: Uzbekistan on The Way to Third Renaissance: Harmony of Ethnocultural, Historical and Economic Aspects. «Innovatsion rivojlanish nashryoti. <https://doi.org/10.54613/001069>
3. Nishonkulov Shohruhxon, & Gafurov Khurshid. (2023). THE IMPACT OF UZBEKISTAN'S FOREIGN DEBT ON THE GROSS DOMESTIC PRODUCT. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 265–267. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.431>.
4. Xursanaliyev, B. (2023). KICHIK VA YIRIK BIZNESNI BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 28-30.
5. Boburmirzo, X., & Abbosxon, Y. (2022, March). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINING RIVOJLANISH TAHLILI. In E Conference Zone (pp. 168-170).
6. Xursanaliyev, B. (2022). KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH FENOMENI. *Xorazm Ma'mun akademiyasi xabarnomasi*.
7. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Toshkent: G'afur G'ulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.
8. Nazrullaevna, M. G. (2021). Management Mechanisms for Innovative Activities in Economic Systems. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 2(11), 31-35.
9. Мелибаева, Г. (2021). Иқтисодий диверсификациялаш шароитида тижорат банк активлари самарадорлигини ошириш масалалари. *Общество и инновации*, 2(4/S), 282-291.